

BÍLINA – Příběh fialové řeky

Ibra Ibrahimovič (1967) fotografuje svůj černobílý seriál „Střepy severních Čech“ od začátku 90. let. Veřejnosti vešel do povědomí jako fotograf boje o záchranu obce Libkovice v roce 1993 a později v roce 2003 oceněným seriálem o sedláku Rajterovi.

Za podpory Ministerstva životního prostředí a VÚV TGM spatřila v roce 2015 světlo světa publikace *Příběh fialové řeky* popisující prostřednictvím fotografií pohnutý osud řeky Bíliny, snad jediné řeky u nás, o níž se traduje, že kvůli znečištění i hořela. Ibra Ibrahimovič fotografuje převážně na černobílé filmy 6 x 12 cm, a snaží se tak navázat na obrazové poselství Josefa Sudka a Josefa Koudelky, kteří zdejší krajinu zaznamenávali podobným způsobem v 70. a 90. letech.

Na svých toulkách kolem řeky Bíliny hledá místa, jež vypovídají o vztahu člověka k této řece, i ta, která jsou obrazem její pohnuté historie. Jeho cílem je vytvořit svědectví o tom, jak tato řeka protékající v sousedství hnědouhelných povrchových dolů a chemických továren vypadá dnes, protože z dětství si ji pamatuje jako temnou a fenoly páchnoucí stoku.

Práce je to časově velmi zdlouhavá, náročná na světelné podmínky (odrazy slunce ve vodě), a tudíž především na počasí. Samotné fotografování probíhá převážně na začátku jara a na konci podzimu, kdy na stromech – ještě nebo už – chybí listí, což umožňuje průhledy do okolní krajiny a udržení vizuálního kontextu.

Řeka Bílina byla na svém 83 kilometrů dlouhém toku pánevní krajinou mnohokrát přemístěna a ničena odpadními vodami z továrních a důlních provozů. Její znečištění dosáhlo tragických rozměrů za druhé světové války, kdy byla v blízkosti jejího řečiště v Záluží u Litvínova postavena chemická továrna. Při spojeneckém bombardování došlo k poškození čistírny odpadních vod a k dlouhodobému úniku chemikálií do koryta této řeky. Jako otrávená fenolová odpadní stoka sloužila místním chemickým provozům až do začátku 80. let.

Dnes je čistota vody v řece Bílině téměř standardní. Oproti jiným vodním tokům obsahuje i historické stopy fenolových sedimentů a bývá znečišťována hlavně v souvislosti s průmyslovými haváriemi.

Ani kilometr jejího toku není původní. Pramení v mokřadech, bývalých lesních melioracích ze 70. let, meandrovat může jen na svazích Krušných hor od pramene až po vodní nádrž Jirkov. Avšak i tady v hlubokých lesích je patrná regulace jejích břehů zejména v blízkosti rozvalin základů sudetských hospodářských stavení.

Od Jirkova už teče ve zpevněných, nezřídka betonových březích. Poslední přírodní část řeky zmizela na začátku 90. let na 16. až 18. km toku u Rтынě. Tehdy bylo vyhověno pozapomenuté žádosti JZD Želany a řečiště bylo napřímeno a zpevněno i proti vůli restituentů, kteří pozemky v okolí řeky nově nabyli.

Pozitivní zprávou je, že se v dohledné době, po 35 letech, řeka Bílina snad vrátí na tříkilometrovém úseku Ervěnického koridoru (v okolí uzavíraného dolu ČSA) z rour do nového otevřeného koryta a poteče opět mezi keři a stromy.

Osud řeky Bíliny zachycený ve fotografiích je živým projektem. Původní publikace z roku 2015 nemá svůj konec a je znovu a znovu doplňována o nové příběhy a obrázky.

Redakce děkuje panu Ibrovi Ibrahimovičovi za laskavé svolení publikovat jeho fotografie ve VTEI.

Březen 2022